

2021 MART KNESSET SEÇİMLERİ, DEĞİŞEN ULUSLARARASI DENGELER VE İSRAİL DİŐ POLİTİKASI

Araştırma ve Danışmanlık

M. Akif Koç

OPSOUR HAKKINDA

Uluslararası Őirket, kurum ve Őahısların yerel bilgi ihtiyaçlarını karŐılamak amacıyla kurulan OpSour, açık kaynak bilgilerin uzman kiŐiler tarafından iŐlenmesi ve öngörü sağlayabilecek anlamlı raporlar haline dönüŐtürölmesini amaçlamaktadır.

OPSOUR ORTADOĞU

OpSour Ortadoğu AraŐtırmaları, Ortadoğu halkları, siyaseti, hükümeti, politika yapımı, uluslararası ilişkiler ve dış politikası hakkında makaleler, raporlar ve araŐtırmalar yayınlamayı amaçlamaktadır.

www.opsour.com

Ataköy Bedri Rahmi Eyüpoglu Street No.75 Bakırköy – İstanbul

info@opsour.com

The views expressed are those of the author and do not reflect the official policy or position of OpSour.

2021 MART KNESSET SEÇİMLERİ, DEĞİŞEN ULUSLARARASI DENGELER VE İSRAİL DIŞ POLİTİKASI

Mehmet Akif Koç¹

Ortadoğu’da sayısı oldukça az “seçimli demokrasi”lerden İsrail’de, son iki yıldaki dördüncü parlamento seçimleri 23 Mart 2021 tarihinde yapıldı ve 24. Knesset’in 120 üyesi belli oldu. Bu seçimlerin İsrail iç siyaseti ve dış politikası açısından şüphesiz birtakım önemli sonuçları olacak. Bu bağlamda, iç siyasette kutuplaşmanın artacağını, dış siyasette ise mevcut güvenlik politikasının konjonktürel ve hafif bir yumuşamayla süreceğini söylemek mümkündür.

İsrail iç siyasetinde belirsizlik sarmalı ve seçim döngüsü

2015 Mart seçimleri sonrasında oluşturulan kabinenin iç siyasi sorunlar nedeniyle türbülansa girmesi sonucu, Aralık 2018’de yapılan seçimlerin de benzer politik denklem sunması ve ardından peş peşe yapılan seçimlerde bir kabine kurulamaması üzerine; 2020 Mart’ta yapılan 23. Knesset seçimleri ile yeni bir Netanyahu hükümeti kuruldu. Ancak hükümet içindeki sorunlar ve Netanyahu merkezli rüşvet, yolsuzluk ve görevi kötüye kullanma iddiaları, 2009 yılından beri kesintisiz süren Netanyahu başbakanlığındaki hükümetler silsilesini –şimdilik- sona erdirdi.

2021 Mart ayındaki seçimler sonucu oluşan meclis tablosu, özetle şu şekildedir:

Parti adı	Oy oranı (%)	Sandalye sayısı	Açıklama
LİKUD	24,19	30	Başbakan Binyamin Netanyahu liderliğindeki milliyetçi eğilimli, merkez sağ parti
YEŞ ATİD	13,93	17	Eski gazeteci Yair Lapid’in, seküler orta sınıfları temsil eden partisi
*ŞAS	7,17	9	1984’te kurulan ve Rabbi Ovadia Josef’in ruhani liderliği altındaki, Sefarad/Mizrahi ultra-Ortodoks (Haredi) parti
MAVİ BEYAZ	6,63	8	Benny Gantz liderliğindeki merkez parti (eski merkez-liberal ittifakın bakiyesi)
YAMİNA	6,21	7	Naftali Bennett’in liderliğindeki yeni-sağ parti; eski Yahudi Yurdu Partisi’nden kopanların kurduğu dindar-Siyonist yapı
İŞÇİ PARTİSİ	6,09	7	Köktenci bir Yahudi’nin suikastle öldürdüğü İzak Rabin’in, kan kaybı süren, soldaki geleneksel partisi
*BİRLEŞİK YAHUDİLİĞİ	5,63	7	Aşkenaz ultra-Ortodoks (Haredi) parti
İSRAİL EVİMİZ	5,63	7	Temelde SSCB göçmenlerine dayanan, eski Dışişleri-Savunma Bakanı Lieberman’ın seküler Siyonist-sağ partisi

¹ Doktora Adayı, Ortadoğu Çalışmaları, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ).

DİNİ SİYONİZM PARTİSİ	5,12	6	Bezalel Smotrich liderliğinde, ultra sağ çizgideki dindar-milliyetçi parti
MÜŞTEREK (ARAP) LİSTE	4,82	6	Güç kaybı yaşayan, Eymen Avde (Ayman Odeh) liderliğindeki; Hadaş, Balad ve Ta'al partilerinin oluşturdukları ortak Arap listesi
YENİ UMUT	4,74	6	Likud'dan kısa süre önce ayrılan Gideon Saar'ın liderliğindeki sağ parti
MERETZ	4,59	6	Nitzan Horowitz liderliğinde, sol-seküler parti
BİRLEŞİK ARAP LİSTESİ [RA'AM]	3,79	4	Mansur Abbas'ın öncülük ettiği, ikinci Arap siyasal grubu (İslamcı eğilimli)
Toplam		120	

Kaynak: The Twenty-Fourth Knesset Elections (March 23, 2021),

https://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res24.htm.

Partilere ilişkin değerlendirmeler yazara aittir.² Koyu yazılı partiler, mevcut koalisyon hükümetinin ortaklarıdır.

Yukarıdaki seçim sonuçları, Netanyahu'nun açık farkla yine birinci çıktığı bir tabloyu işaret etse de uzun zamandır ülkeyi yönetmesinin de getirdiği kutuplaşma, bu kez Netanyahu olmaksızın bir hükümet kurma çabalarını başarılı kıldı. Seçimi beşinci sırada bitiren Yamina genel başkanı Naftali Bennett ve ikinci bitiren Yeş Atid lideri Yair Lapid öncülüğünde geniş bir koalisyon, Knesset'ten güvenoyu almayı başarabildi.

Daha ziyade Netanyahu karşıtlığında birleşen ve Likud öncülüğündeki sağ milliyetçi/dindar hükümetlere son verme motivasyonu daha baskın olan yeni hükümette; üç sağ/milliyetçi parti (İsrail Evimiz, Yamina ve Yeni Umut), iki sol/sosyal demokrat parti (İşçi Partisi ve Meretz), iki merkez partisinin (Yeş Atid ve Mavi Beyaz) yanısıra bir de sürpriz katılımla, Knesset'teki iki Arap bloğundan biri, Mansur Abbas'ın İslamcı eğilimli Ra'am oluşumu da yer aldı. Böylece Bennett'in iki yıl başbakanlık yapıp, koltuğu Yair Lapid'e devredeceği hükümet, 120 üyeli parlamentoda 60 milletvekilinin desteğiyle güvenoyu almayı başarabildi.

Bununla birlikte, sekiz partiden oluşan ve poker deyimiyle "beş benzemez"i andıran bu yapının ne ölçüde uyumlu hareket edebileceği, iç ve dış siyasi meselelere ne şekilde tepki vereceği ve koalisyonun ömrünün ne kadar olacağı gibi sorular gözlemcileri meşgul etmektedir. Zira, öncelikle Bennett'in aşırı sağa hitap eden şahin söylemlerinin yanısıra; geçmişte Netanyahu ile yakın iş birliği içinde olan Sarr'ın (Likud'dan ayrıldı) adalet bakanı, Lieberman'ın maliye bakanı olacağı hükümette, Mansur Abbas'ın İslamcı kimliği soru işaretlerini artırmaktadır. Böylesi hassas

² Tablonun ilk hali için bkz. Koç, Mehmet Akif. "Some structural and contemporary observations on Israeli politics around the "Jewish Fundamentalism in Israel" volume of Shahak&Mezvinsky". International Journal of Kurdish Studies 7 / 2 (Ağustos 2021): 308-321.

dengelerde sadece bir milletvekilinin desteğini çekmesinin bile hükümeti düşürmeye yettiğini söylemek, mevcut tablonun ve bıçak sırtı durumdaki hükümetin kırılma potansiyelini ortaya koymaya yetecektir.

Yeni dönemde İsrail dış politikasının seyri

Yeni İsrail hükümetinin, Netanyahu hükümetlerinden görünürdeki en önemli farkı, Likud ve dindar köktenci partilerin Siyonizm temelli ittifakının –geçici bir süreliğine de olsa- hükümetten uzak kalacak oluşudur. Hatta, İslamcı Arap bloğuyla birlikte, bağımsız bir Filistin devletinin varlığını savunan üç siyasal partinin yeni koalisyonda yer alması, İsrail dış politikasında yeni dönemde bazı değişiklikler yaşanabileceği beklentisi oluşturdu. Bununla birlikte, ilk birkaç aylık gelişmelere bakıldığında, bu beklentinin fazlasıyla iyimser olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan, İsrail dış politikasında bazı temel dinamiklerin seyrine göz atmak yerinde olacaktır:

-İsrail'in, 1948'deki kuruluşundan itibaren gerek bölgesel gerek uluslararası düzlemde en yakın müttefiki ve hâmisi ABD'yle ilişkileri, 2016-2020 arasındaki Trump başkanlığı döneminde oldukça yakın bir seyir izledi. Trump-Netanyahu iş birliği, Washington'ın Aralık 2017'de Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması ve ABD Sefaretini Kudüs'e taşıma kararıyla doruğa ulaştı. Ancak Trump'ın ikinci dönem için seçilememesi ve yerine gelen Biden'ın –kişisel tercihleri bir yana- ABD iç siyasetinde Filistin yanlısı Demokrat lobilerin hassasiyetini dikkate almak durumunda kalması, Bennett döneminde ABD-İsrail ilişkilerinin bir miktar ivme kaybetmesini beraberinde getirebilecektir.

Nitekim 27 Ağustos 2021'de Beyaz Saray'da Başkan Biden ile görüşen Bennett'in ziyaretinde, bilhassa İran nükleer dosyası bağlamında ikili güvenlik işbirliğinin öne çıkarılması, Washington-Tel Aviv ilişkilerinin yeni dönemdeki doğasına dair ipuçları içermektedir. Bununla birlikte, Bennett'in vurguladığı şekilde “İsrail'in kendi güvenliğini düşünmek zorunda olduğu” açıklaması ise İsrail'in, kendi güvenliğine tehdit olarak gördüğü durumlarda, başta Suriye olmak üzere, İran hedeflerini kendi iradesiyle ve tek yanlı vurmaya devam edeceğine işaret etmektedir. Son yıllarda ivme kazanan, Körfez Arap ülkeleriyle yakınlaşma trendi de İsrail'in İran karşıtı politikalarında ilave bir manivela teşkil etmektedir.

Dolayısıyla Bennett döneminde, hem ABD ile teenni içinde bir güvenlik işbirliğinin hem de buna paralel olarak, Körfez Arap ülkeleriyle –ve Mısır’la- yakınlaşma ve İran karşıtı cephenin tahkim edilmesi eğiliminin sürdürülmesi beklenmelidir.

-Bu denklemdeki önemli bir dinamik de büyük oranda ABD’nin koşulsuz ve bütüncül desteğine bağlı olarak sürdürülen Yahudi yerleşimciler politikasıdır. Kudüs ve Batı Şeria başta olmak üzere, Filistin topraklarının kolonizasyonunu hedefleyen bu politika, Netanyahu’nun ardından, Bennett’in şahsında da büyük bir taraftarını hükümetin başına getirdi. Yerleşimler konusunda şahin görüşleriyle bilinen ve politik tabanı ve desteğini aşırı sağa borçlu olan Bennett döneminde de yerleşim politikasının artarak süreceği; ancak bunu aşırı bir özgüvenle yapan Netanyahu’nun aksine, dış siyasette daha yumuşak söylemlerle bu kolonizasyon sürecinin devam ettirileceği aşikardır. Zira hem iç siyasette ve hükümetin formasyonundaki hassas dengeler hem de dış politikada ABD’de Kongre kaynaklı yükselen tepkiler, bu söylem yumuşamasını gerekli kılmaktadır.

-İsrail dış politikasında dikkatle takip edilmesi gereken bir diğer kritik konu, İran destekli Filistinli direniş grupları (başta Hamas ve İslami Cihad olmak üzere) ve Hizbullah’a karşı Netanyahu döneminde yürütülen sert tutum olup, bu yaklaşımın yumuşama olmadan sürmesi daha olasıdır. Zira yukarıda bahsedilen, İran’a sahada karşılık verme stratejisinin bir ayağı da İran destekli örgüt ve yapıların baskı altında tutulmasıdır. Ancak, Güney Lübnan’da son yıllarda çok büyük güç kazanan Hizbullah’a karşı Tel Aviv’in elinin eskisi gibi rahat olmayacağı, keza Gazze’den atılan ve İsrail yerleşimlerini vuran 2021 Ramazan ayındaki yoğun roket saldırılarının da İsrail açısından eskisinden daha zorlu bir denklem yaratacağı tahmine müsaittir.

-Bu bölgesel denklemlerde dikkat çekici bir ilave dinamik de Tel Aviv-Ankara hattındaki tedrici normalleşme adımları olup; Netanyahu dönemine kıyasla daha “az şahin” bir koalisyon formasyonunun bu normalleşmeyi bir adım daha ileriye taşıyabileceği; her iki ülkenin de Ortadoğu’daki ittifak denklemleri, bu yakınlaşma/normalleşme sürecini hızlandırabilecektir.

Bu şartlar altında, İsrail iç siyasetinde kutuplaşmanın artması, ancak buna rağmen sağ milliyetçi trendlerin yükselişini (ve solun düşüşünü) sürdürmesi; dış siyasette ise Netanyahu gitse de Netanyahu dönemindeki güvenlik odaklı politikanın

söylem yumuşamasıyla birlikte aynen devam ettirilmesi en gerçekçi senaryo olarak önümüzde durmaktadır.